A görbék hatalma

Szerző: Prof. dr. Tóth Gergely, főtitkár/ KÖVET Egyesület, tanszékvezető egyetemi tanár / MATE Kaposvári Campus, Gazdaságtudományi Kar, Fenntartható Fejlesztés és Gazdálkodás Intézet, Bionómia Tanszék

Dr. Tóth Gergely cikkének első része a Lépések 82. lapszámában jelent meg.

Isteni biztosíték

Képzeljük el, hogy egy mindenható döntéshozó elhatározza: véget vet a fenntarthatatlan fejlődésnek. Megszünteti a klímaváltozásért és évente több millió ember haláláért közvetlenül felelős légszennyezést, eltünteti a műanyag hulladékokat, megtisztítja az álló- és folyóvizeket. Egyszóval megálljt parancsol a jelen generáció egyre agresszívabb terjeszkedésének a bolygó, más fajok és a jövendő generációk kárára. De mivel végtelenül jó szándékú döntéshozóról van szó, ezt a legkevesebb kárral teszi. Nem úgy, hogy árvízzel vagy 10 éves aszállyal söpri el az emberiséget s teremt egy jobbat helyette, hanem olyan módszerrel, ami a kevés áldozat mellett erősíti az összefogást, önmérsékletet. Nos, emberi ésszel – persze csak utólag nézve – valami Covid-19 járványhoz hasonló dolgot indítana a mindenható döntéshozó.

A vírus minden káros, sőt katasztrofális hatása ellenére jót is hozott a fenntarthatóság fejlődés szempontjából. Ennek leglátványosabb eredménye Kína és az iparilag rendkívül fejlett, valamint közlekedési hubként is viselkedő Észak-Olaszország katasztrofális légszennyezettségének hirtelen javulása. Az űrfelvételeken jól látszik a változás. Sok vadon élő állat visszamerészkedett a nagyvárosokba, melyek a forgalom leállásával határozottan élhetőbb helyek lettek. Az ember visszahúzódott lakhelyére, a természet fellélegzett.

Ha mindez tartós maradna, eltüntetnénk a vírust, s hozzászoknánk a lassúbb, mértékletesebb élettempóhoz, a világjárványt egyfajta isteni biztosítéknak is tekinthetnénk, ami megelőzte, hogy szétégjen a túlforrósodott áramkör. De legfőképpen: amit sikerült visszakapcsolni a hiba kijavítása után.

Struccok és világvégevárók

A YouGov közvéleménykutatást végzett 2015-ben az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában, arról érdeklődve, lesz-e világvége mostanában és milyen okból. Az emberek 60-70 százaléka igenlő választ adott. Az első félelem az atomháború volt, a második a klímaváltozás, a harmadik a forradalom, ill. a végítélet napja. Futottak még a zombik, idegen lények, de vírusra és világjárványra senki sem voksolt. A normál sajtó, sőt a sci-fi filmek a tudományos közleményeknél sokkal erősebb valóságteremtő hatásúak. Hiszen Steffen és szerzőtársai 2015-ös cikke óta tudjuk, hogy a visszafordíthatatlannak látszó globális ökológiai problémák képzeletbeli dobogójára már nem állhat a felmelegedés, sajnos vannak jövőnknek még erősebb ellenfelei. Az első a fajkihalás, a második a nitrogén- és foszforciklus felborulása, a harmadik a megváltozott földhasználat. A felmelegedés tendenciájának megfordítására ráadásul van kidolgozott és reális terv, a Paul Hawken által összefogott Drawdown projekt (magyarul a könyv a HVG gondozásában jelent meg Visszafordítható címmel).

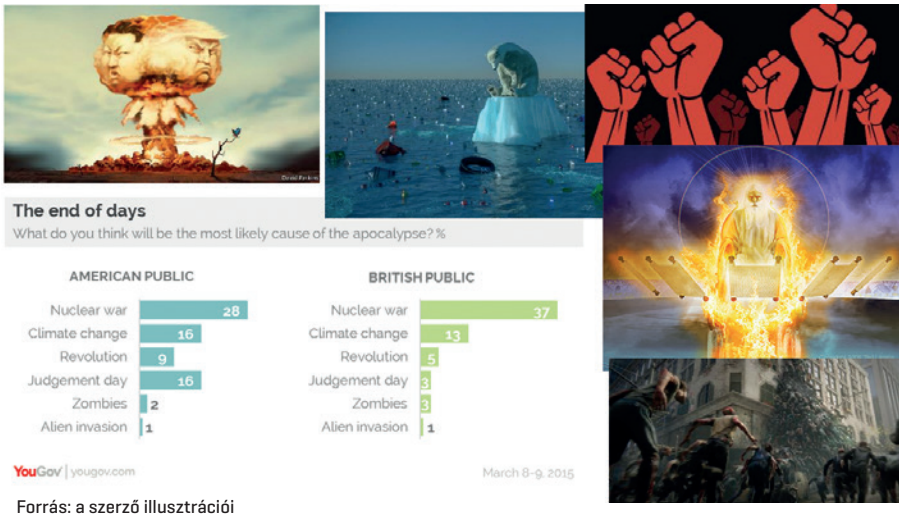

Forrás: a szerző illusztrációi

Mindezen hatások mérsékléséhez az ember visszahúzódása, az anyagi növekedés megállítása kellene, egyfajta paradigmaváltás. A felnőtt emberiségnek meg kell állnia a növekedésben, hogy hosszú távon és nagyobb egyenlőségben élvezhesse eddigi vívmányait. Első pillantásra az a logikus, hogy ha engedjük erősödni a természetet, akkor magunkat gyöngítjük, védtelenebbek leszünk. A vírus azonban mostani ismereteink szerint valójában pont a megóvandó vad fajokról (gyanúsítottak: tobzoska, denevér, cibetmacska) ugrott át az emberre. Részben e fajok fogyasztása és gyógyászati felhasználása miatt, részben mivel a nagyvárosok terjeszkedése túl hirtelen számolt fel addig érintetlen természeti területeket. A globális személy- és áruforgalommal pedig villámgyorsan szétterítettük a járványt.

No lám, mondhatnák a világvégevárók a másik tábornak, akik szerintük strucckénta homokba dugják a fejüket, s nem veszik tudomásul a problémákat. A két elméleti szélsőséggel azonban nem sokat érünk, hiszen a gyakorlatban viselkedésünkkel mindnyájan részt veszünk a globalizációban. Miközben egyre nagyobb aggodalommal figyeljük annak káros hatásait.

Béka a fazékban

A környezetvédelemben közkeletű iskolapélda szerint ha egy békát egy fazékba helyezünk, majd lassan melegítjük a vizet, a béka megfő, mert a lassú változást elviseli. Ha ellenben forró vízbe dobjuk, azonnal kiugrik. Az emberiség számára a fenntarthatatlanság egyre sűrűsödő figyelmeztetései lassú melegedésnek számítottak, a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt. Nagyon kevesen kezdtek el szerényebb, fenntarthatóbb módon élni. A legfelső vállalati, politikai döntéshozók között is párját ritkította, aki radikálisan fenntartható stratégiát választott, akár érdekeinek, hasznának, hatalmának önkéntes korlátozásával. Bár az iránymutató példák is szépen szaporodtak. Most a vírustól láthatólag forró vízbe ugrottunk, rövid napok alatt drasztikusan csökkentettük fogyasztásunkat, mobilitásunkat,

hatalmas vagyonok olvadtak töredékükre, sok vállalat szüneteltette működését, számtalan hely zárt be időlegesen. A kérdés, melyre a békás hasonlatnál mélyebben sajnos nem tudok válaszolni: miért nem tettük meg mindezt lassabban, fájdalommentesebben, fokozatosabban olyan folyamatok fényében, melyek milliószor komolyabb károkkal, akár a modern ipari kultúránk végső bukásával fenyegetnek?

Forrás: a szerző illusztrációi

Negatív vagy pozitív mérleg?

Amikor halálról beszélünk, nagyon nehéz mérleget vonni; minden egyes halál tragédia. A vírusban elhunytak számát is igen sokan kétkedéssel fogadják, különösen Kínát érték olyan vádak, hogy a hivatalos adatok meg sem közelítik a tényeket. Egy évvel ezelőtt 318 ezerre becsülték a világban a koronavírus halálos áldozatainak számát, 2021. június elején ez 3,76 millió fő. A WHO becslése szerint ugyanakkor 3-4 millió ember haláláért felelős évente a légszennyezés. Ami még szörnyűbb, a vírus eddigi halálos áldozataihoz mérhető pusztítást végez az éhhalál kb. 3 hónap alatt. De mi köze mindennek egymáshoz? A légszennyezés ideiglenes megszűnésével talán kisebb, vagy akár pozitív is a „halálmérleg". Az éhezés pedig olyan probléma, ami kellő globális akarattal megszüntethető lenne, ahogy azt az ENSZ már régóta szorgalmazza. Hiszen elosztási gondokról, egyenlőtlenségről, a piaci mechanizmusok elégtelenségéről van szó, nem az élelmiszertermelés elégtelenségéről.

Kevésbé globális kérdéseknél maradva azt is látjuk, hogy bár a vírus sok pozitív környezeti hatást hozott, a mérleg másik serpenyője sem üres. Sok hír szólt üresen szálló repülőgépekről, bezárt üvegvisszaváltókról és hulladékudvarokról, megsemmisített élelmiszerről. De mindenekelőtt eldobható edényzet, egyszer használatos maszkok, kesztyűk tömkelegével szembesülünk. Az Európai Unióban kivezetésre ítélt eldobható műanyag eszközök talán további engedélyt kapnak. A vírus környezeti mérlegét szinte lehetetlen felállítani, de az inkább pozitívnak tűnik, mint negatívnak. Ám a nagy kérdés az, mi marad ebből a válság elmúltával.

Mi marad?

Ahogy Szent Pál fogalmazott: „Most azért megmarad a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet." De mit jelent szeretni a bolygót, a növény- és állatfajokat, a születendő nemzedékeket? Elsősorban nem valami fenséges érzelmet, hanem gyakorlati cselekvést, vagy éppen az arról való lemondást. Mindent, amit környezettudatosságnak és felelősségnek nevezünk. De többet is! A fenntarthatatlan struktúrák közös megváltoztatását, az amúgy is leépülő helyett valami jobb, korszerűbb felépítését. A vírus átok, de lehet lehetőség is erre a gazdasági paradigmaváltásra.

Irodalomjegyzék

Jared Diamond [2005]: **Összeomlás – Tanulságok a társadalmak továbbéléséhez.** Typotex.

Paul Hawken [2017]: **Drawdown.** Penguin Books, New York.

Daniel Quinn [1999]: **Izmael.** Föld Napja Alapítvány.

Dennis Meadows és mtsai. [1973]: **A növekedés határai.** Nyomtatott anyag.

Will Steffen [2015]: **The Great Acceleration.** The Anthropocene Review, Vol. 2(1) 81-98.

Charles W. Tolman [1996]: **Problems of Theoretical Psychology.**

Mathis Wackernagel, William Rees [2001]: **Ökológiai lábnyomunk.** Föld Napja Alapítvány, 2001.

Forrás: a szerző illusztrációi